

## Katalogai "Parduodamos knygos" - informacijos šaltinis nacionalinei ir tarptautinei knygų prekybai

Ingo-Eric SCHMIDT-BRAUL

VD Verbagsdienste, Postfach 180425, D-60085 Frankfurt am Main

### Ižanga

Katalogai "Parduodamos knygos" pasaulinėje knygų rinkoje traktuojami kaip informacijos šaltiniai, kurie vartojami mažmeninėje knygų prekyboje, leidyklose ir bibliotekininkystėje bei kitose su knygų leidyba ir platinimu susijusiose organizacijose.

Buvusiose socialistinėse šalyse 1990 m. prasidėję politiniai ir ekonominiai pokyčiai, sukėlę daug įvairių permainų, turėjo didelę įtaką ir knygų leidybos plėtrai: padaugėjo leidėjų, tačiau ekonominės rinkos galimybės liko tos pačios. Todėl išleidžiamų leidinių skaičius nepadidėjo, o kai kur net sumažėjo.

Šiose šalyse veikiančios leidyklos yra arba privačios, arba, net būdamas valstybinės, priverstos vykdyti savo veiklą komerciniais pagrindais.

Priklausomai nuo šalies, valstybės monopolis, reguliuojantis didmeninę ir mažmeninę knygų prekybą arba visai nebeegzistuoja, arba išliko gyvybingas tik iš dalies. Kartu dalinė mažmeninės knygų prekybos privatizacija ir pasikeitusios sąlygos suteikia galimybių ieškoti naujų formų ir struktūrų didmeninei ir mažmeninei prekybai reguliuoti.

Būtina sąlyga siekiant efektyviai pritaikyti katalogą "Parduodamos knygos" - gerai organizuota knygų prekyba, kuri garantuotų juose išvardytų knygų įsigijimą. Nors valstybinės bibliografijos ir yra plačiai paplitusios, tačiau jos negali būti informacijos šaltiniu apie šalyje parduodamas knygas, kadangi jose nepateikiama informacija, reikalinga knygų prekybai.

Buvusioje monopolinėje sistemoje visada buvo prieinama išsami informacija apie leidyklų leidybinius planus - pliuralizmo sąlygomis ši veiklos forma pamažu nyksta.

Bibliografiniai knygų įrašai egzistavo tiek Vidurio, tiek Rytų Europos šalyse. Nors įvyko esminių pokyčių, nacionalinės knygų prekybos plėtos lygis ir nepakankamas profesionalumas šioje srityje suteikia valstybinėms bibliografijoms strategines pozicijas. Net skirtingai vartojant abu leidinius, jie registruoja tą pačią produkciją, užrašo tuos pačius bibliografinius duomenis ir pagaliau bent iš dalies aptarnauja tas pačias vartotojų grupes.

Jeigu katalogai "Parduodamos knygos" būtų prieinami Vidurio ir Rytų Europos šalyse, jie labai pasitarnautų nacionalinei knygų prekybai plėsti. Jie pateiktų sąrašus knygų, išleistų gerokai prieš leidybos liberalizaciją ir padarytų šią informaciją prieinamą knygų prekybai bei visuomenei.

Kai kuriose šalyse šie katalogai jau pradėti leisti, kai kur dar tik planuojama tai daryti.

Palankus požiūris į nacionalinių katalogų leidimą priklausys nuo jų reikšmės vietinėje knygų prekyboje suvokimo: kaip informacijos šaltiniai, jie prisideda prie visos knygų prekybos plėtos ir garantuoja pastovų leidyklų produkcijos pardavimą.

Knygų prekybos organizacijos neturi galimybių kaupti visų leidžiamų knygų savo sandėliuose ir paprastai turi tik nedidelę dalį galimos nusipirkti produkcijos. Tai ir nulemia būtinybę turėti prieinamą informacijos šaltinį, kuriame būtų registruotos visos galimos įsigyti knygos. Tokiu būdu viską, ko trūksta sandėliuose, būtų galima užsakyti.

Leidėjams taip pat reikalingas informacinis leidinys-žinytas, kuris suteiktų didesnes galimybes parduoti kuo daugiau knygų, kadangi rinkos ekonomikos sąlygomis jie nebesugebės patys išplatinti viso tiražo iškart po išspausdinimo. Taigi ir knygų prekybai, ir leidėjams, ir bibliotekoms toks informacijos šaltinis yra katalogas "Parduodamos knygos".

### 1. Katalogų "Parduodamos knygos" apibūdinimas

Kataloguose „Parduodamos knygos“ registruojamos leidyklų išleidžiamos knygos, kurias galima įsigyti, nepaisant jų leidimo metų.

Knygos pateikiamos autorių ir (arba) antraščių abėcėlės tvarka. Įtraukiamos išleistos ir parduodamos knygos, arba knygos, kurias rengiamasi leisti, nurodant leidėją, garantuojantį jų pasirodymą artimiausiu laiku.

Katalogai tarptautinėje knygų prekyboje yra traktuojami kaip informacijos šaltinis, kuriuo naudojasi mažmeninė prekyba, leidėjai, bibliotekos, kitos organizacijos, susijusios su knygų leidyba ar jų platinimu.

Knygų įtraukimo į katalogus sąlygos yra vienodos

visiems leidėjams, neatsižvelgiant į jų priklausymą leidėjų asociacijai ar kitai profesinei organizacijai. Todėl daugelyje nacionalinių katalogų registruojama produkcija net tokių leidyklų, kurios nėra nacionalinių leidėjų asociacijų narės. Kataloguose atspindi įvairios tematikos knygos. Vienintelė ir būtina sąlyga - turi būti garantuotas kataloge pateiktos knygos įsigijimas. Parduotos knygos kataloguose neregistruojamos ir turi būti iš jų išbrauktos.

Kataloguose "Parduodamos knygos" leidiniai registruojami tol, kol juos galima įsigyti, o tai gali užsitęsti keletą metų. Įrašai paprastai daromi anksčiau negu knygos užregistruojamos valstybinės bibliografijos leidiniuose.

Katalogų privalumai, lyginant su valstybinėmis bibliografijomis:

- \* pakankamai išsamus galimos įsigyti knygos įrašas;
- \* bibliografinės paieškos pagreitinimas ir palengvinimas;
- \* ankstyvesnis įrašo užregistravimas;
- \* informacija apie knygos mažmeninę kainą;
- \* nuolatinis informacijos apie knygas atnaujinimas.

Priklausomai nuo įvairiose šalyse išleidžiamų knygų skaičiaus gerai sudaryti katalogai "Parduodamos knygos" paprastai apima apie 300 000 ar milijoną antraščių per metus.

### 2. Katalogų "Parduodamos knygos" funkcijos

Katalogų svarbiausios funkcijos būtų šios:

- \* knygų prekybos informacijos šaltinis, padedantis efektyviau keistis informacija šalies knygų prekybos sektoriuje;
- \* bibliografinis žinytas, papildantis valstybinę bibliografiją;
- \* tarptautinio keitimosi informacija įrankis, aprėpiantis konkrečios šalies knygine produkcija, garantuojantis jos pasaulinį prieinamumą.

Nors pagal savo funkcijas ir naudojimą įvairių šalių katalogai nėra skirtingi, vis dėlto jie turi tam tikrų struktūros ir bibliografinių duomenų pateikimo skirtumų.

Paprastai katalogai registruoja knygas abėcėlės tvarka: autorius, antraštė, reikšminis žodis, pateikia kryžmines nuorodas ir (arba) šalia nurodo tematiką, kaip tai daroma angliškame variante, arba duomenis apie leidinių tematiką nurodo atskirai, kaip tai daroma vokiškame katalogo variante. Atskiroje dalyje abėcėlės tvarka išvardyti leidyklų pavadinimai ir jų ISBN.

Katalogai "Parduodamos knygos" rinkos ekonomikos sąlygomis atlieka ypač svarbią funkciją visame knygų prekybos sektoriuje, kadangi jie koordinuoja pasiūlą ir paklausą.

#### 2.1. "Parduodamos knygos" - nacionaliniai katalogai

Valstybinės bibliografijos paprastai nėra naudojamos mažmeninėje knygų prekyboje. Knygų prekybos operacijos daugiausia atliekamos naudojant leidėjų katalogus,

reklaminius knygų prekybos žurnalus ir laikraščius. Knygų prekyba turi ribotas galimybes pateikti informaciją apie konkrečių leidinių įsigijimą.

Katalogai "Parduodamos knygos" gali būti labai svarbūs mažinant šios informacijos deficitą, padėdami atsakyti į įvairias bibliografines užklausas, kurios pasitaiko knygynų ir bibliotekų kasdieniniame darbe. Jais patogiu ir lengva naudotis kaip informacijos šaltiniais. Be to, tai yra išsami ir paprastai naujausia informacija apie galimas įsigyti knygas.

Tuo tarpu, kai Vakarų šalyse knygų prekyba vykdoma pagal bendras nuostatas, Vidurio ir Rytų Europos šalių knygų rinka dar tebėra pereinamojoje stadijoje. Prasidėjus pokyčiams politinėje ir ekonominėje srityse turi būti performuotas ir knygų prekybos darbas.

Bet kurios šalies knygų pasiūla ir paplitimas priklauso nuo efektyvios leidybos ir funkcionuojančios knygų prekybos. Iki šiol knygų prekyba platina knygas, kurias vartotojai užsako iškart po išleidimo, o knygos, kurios buvo išleistos anksčiau, tačiau liko neparduotos, nesūlomos. Profesionaliai naudojantis katalogais, šią problemą galima išspręsti. Tai būtų svarus indėlis kuriant efektyviai veikiančią knygų industriją ir reikšmingas poslinkis į daugiasluoksnes nacionalinės knygų rinkos atsiradimą.

Daugelyje Vidurio ir Rytų Europos šalių knygų prekybos rinkos plėtotę stabdo informacijos stygius dėl pasenusios technologijos. Tai riboja leidėjų produkcijos pasiūlą vietinei rinkai. Dabar rengiamos regioninės knygų mugės kaip vienas iš būdų šioms problemoms spręsti.

Pradėjus leisti katalogus "Parduodamos knygos", bus galima garantuoti efektyvų pasikeitimą informacija visose srityse - knygų prekyboje, leidyklose, bibliotekose.

#### 2.2. Katalogai "Parduodamos knygos" tarptautiniu požiūriu

Sukūrus efektyvų knygų prekybos tinklą, katalogai "Parduodamos knygos" galėtų žymiai pagreitinti nacionalinės knygų rinkos integravimąsi į tarptautinę knygų prekybą.

Dėl praityje susiklosčiusios politinės situacijos Vakarų Europoje ir Amerikoje susikūrė didelės išeivių iš Vidurio ir Rytų Europos bendruomenės. Katalogai teiktų informaciją išeivijai apie jų tėvynėje leidžiamas knygas ir aprūpintų juos knygomis gimtąja kalba.

Katalogai labai svarbūs ir tarptautiniam knygų prekybos sektoriui, plėtojant šį verslą, taip pat tarpbibliotekiniams mainams realizuoti.

### 3. Reikalavimai katalogams "Parduodamos knygos" rengti

#### 3.1. Katalogų leidėjai

Katalogai "Parduodamos knygos" Vakarų šalių knygų leidyboje naudojami jau keletą dešimtmečių ir leidžiami

arba leidybinių organizacijų, arba tokių kompanijų kaip "Whitaker", "R.R. Bowker".

Gerai funkcionuojančioje knygų prekyboje ši sistema pasirodė labai efektyvi ypač dėl to, kad kiekvienas vėliau išeinantis katalogas nuolat papildomas naujų knygų antraštelėmis.

Leidžiant katalogus labai svarbus yra leidėjų bendradarbiavimas su valstybinės bibliografijos rengėjais. Kompiuterizacija pagreitino pasikeitimo informacija galimybes. Ji taip pat sudaro sąlygas koordinuoti veiklą knygų rinkoje, kurti naujas bendradarbiavimo formas, kaip tai daro "Whitaker" leidykla su Britų biblioteka. Knygų sąrašus, kuriuos įtraukia į katalogą "Parduodamos knygos", paprastai pateikia leidėjai.

Knygos, kurios yra registruojamos valstybinės bibliografijos leidiniuose, aprašomos pagal bibliografinio aprašo taisyklę ir patenka į bibliografinius leidinius tik po to, kai knyga pristatoma į atitinkamą bibliografinę įstaigą, - tai yra ją išspausdinus.

Vakarų šalyse jau sukaupia patirtis leidžiant katalogus "Parduodamos knygos", o šalyse, kurios jų dar neturi, racionaliau būtų katalogus rengti tose nacionalinėse bibliotekose, kurios gauna ir kaupia privalomuosius egzempliorius. Kadangi nacionalinės bibliotekos pagal Vyriausybės nutarimą gauna privalomąjį egzempliorių ir kaupia visus leidinius, jos turi puikias sąlygas kurti naujausius ir bibliografiniu požiūriu profesionaliausius katalogus "Parduodamos knygos". Tai ypač priimtina Rytų Europos šalims, prasidėjus politinei ir ekonominei liberalizacijai. Prieš pradėdant leisti katalogus, pagrįstus sukauptais fondais, bibliotekos pirmiausia turėtų gauti tikslią informaciją iš leidėjų, ar tas knygas galima įsigyti, ir tik tuomet įtraukti jas į katalogus.

Ruošiant kitą katalogo leidimą, būtina vėl suderinti su leidėjais kiekvienos knygos išsigijimo galimybę, neatsižvelgiant į tai, kad buvo gautas privalomasis egzempliorius. Taip surinkta informacija pasitarnautų ir valstybinių bibliografijų koregavimui. Dviejų redakcinių kolegijų darbo derinimas padėtų išvengti klaidų kataloguose, pagreintų valstybinių bibliografijų leidimą, o vartotojai būtų garantuoti dėl informacijos tikslumo. Glaudus nacionalinių bibliotekų ir katalogų leidėjų bendradarbiavimas naudingas ne tik jiems, bet visiems, susijusiems su knygų prekyba.

Pirmieji katalogai "Parduodamos knygos" gali būti išleisti gana greitai, panaudojant nacionalinių bibliotekų sukauptus duomenis. Tačiau svarbu tai, kad katalogas nėra kitas valstybinės bibliografijos variantas, bet informacijos šaltinis knygų prekybai, paremtas pateiktų duomenų aktualumu ir garantuojantis leidinių įsigijimą. Kad kataloge būtų pateikti visi reikalingi ir tikslūs duomenys, dar jį rengiant būtina nuolat bendradarbiauti su leidėjais, o duomenys turi būti nuolat redaguojami ir iš naujo papildomi. Ligšiolinė patirtis rodo, kad komerciniais pagrindais dirbančios redakcinės kolegijos visus uždavinius sprendžia efektyviau ir ekonomiškiau, negu tos, kurios rengia valstybines bibliografijas.

Todėl tikslinga būtų sudaryti tokias katalogų rengimo redakcines kolegijas, kurios priklausytų arba nacionalinėms leidėjų asociacijoms, arba leidėjams, turintiems pakankamai patirties šioje srityje. Bet kuriuo atveju neutralumas ir autonomija turinio atžvilgiu turi būti garantuoti.

Sudarant redakcinę kolegiją pirmiausia turi būti rasti kvalifikuoti specialistai ir apskaičiuotos techninės galimybės. Kadangi tam reikia piniginių investicijų, projekto realizavimas gali užtrukti. Jei projektą būtų pavesta įgyvendinti nacionalinėms bibliotekoms, darbas vyktų sparčiau ir nauda būtų visapusiška.

### 3.2. Kataloguose "Parduodamos knygos" pateikiami duomenys

Kiekvienas naujas katalogas, nepriklausomai nuo išvardytų jame antraščių skaičiaus, turi būti kuriamas remiantis dviem giminėmis principinėmis nuostatomis:

- \* pateikti autorių/antraščių rodyklę ir nuorodas į įrašus;

- \* pateikti dalykinę rodyklę leidinio priede.

Autorių/antraščių rodyklėje bibliografiniai duomenys turi būti pateikti atsižvelgiant į priimtus tarptautinius reikalavimus:

- \* autorius;
- \* antraštė;
- \* verstiniuose leidiniuose - originalo antraštė (jei reikia);
- \* vertėjo pavardė (jei reikia);
- \* puslapių skaičius;
- \* iliustracijos;
- \* įrišimas;
- \* ISBN;
- \* leidimo metai;
- \* leidėjas;
- \* leidėjo adresas;
- \* platintojas (jei reikia).

Pasirenkant dalykinės rodyklės pateikimo sistemą reikėtų taikyti analogiškus dokumentų aprašo kriterijus, kuriuos naudoja projekte dalyvaujanti nacionalinė biblioteka. Rengiant katalogus "Parduodamos knygos", patariama iš pat pradžių remtis visuotinai priimta ir naudojama Universalioji dešimtaine klasifikacija (UDK).

Pateikti leidėjų pavadinimai ir adresai būtų labai naudingi tiek knygynams, tiek bibliotekoms.

Šalyse, kurios naudoja nelotyniškus rašmenis, katalogų redakcinės kolegijos turėtų apgalvoti jų panaudojimo svarbą tarptautiniu mastu ir prirėkus lygiagrečiai pateikti lotyniškai transliteruotą autorių/antraščių sąrašą.

### 3.3. ISBN - Tarptautinis standartinis knygos numeris

Paprastai kataloguose registruojamos tik tos knygos, kurios turi ISBN. Pagal ISBN visi įrašai lengvai randami, taip pat daug lengviau vykdyti užsakymus ir platinti leidinius. Šia prasme labai svarbus tinkamas nacionalinių ISBN agentūrų darbas skiriant kodus.

Pracityje dabar jau nepriklausomų šalių nacionalinę kalbinę situaciją lėmė didesnė kalbinę teritoriją apimančios šalies (pvz., rusų) prioritetas vaidmuo, ir tai atspindėjo bendras visoms šalims ISBN kodas, kuris ir šiandien dar egzistuoja kai kuriose leidyklose. Net jei leidėjų pavadinimai gali būti nustatyti pagal kalbą arba pagal leidėjo kodą, tarptautiniam klasifikavimui ir identifikavimui palengvinti būtų tikslinga skirti šioms šalims atskirus, tik jas identifikuojančius, kodus. Tai labai pagerintų nacionalinio leidybinio sektoriaus darbą.

Kai 1968 m. susikūrė ISBN sistema, ji apėmė tik spausdintą produkciją. Dabar ISBN naudojamas kompiuterinėms programoms, elektroniniams leidiniams, mokomosioms vaizdo kasetėms ir kitiems dokumentams identifikuoti. ISBN sistema skirta visos pasaulinės knyginės produkcijos reikmėms tenkinti.

Pagrindiniai ISBN privalumai yra šie:

- \* sudaro palankias sąlygas rengti ir leisti katalogus "Parduodamos knygos" kiekvienoje šalyje ir tuo pagrindu sukurti nacionalinę knygų platinimo sistemą, leidžiančią teikti išsamią informaciją ir sudarančią palankią rinką knygoms;

- \* katalogai leidžia greitai rasti ir užsakyti knygas pagal ISBN: naudojant ISBN išvengiama bibliografinių duomenų apie knygą perrašinėjimo, o visos operacijos greitai atliekamos telekomunikacijos priemonėmis, perduodant tik ISBN;

- \* leidžia registruoti kataloguose visas knygas su ISBN kodu. Knygos be ISBN kataloguose "Parduodamos knygos" neregistruojamos;

- \* pagal ISBN galima greitai nustatyti leidėją, jo rekvizitus;

- \* pasiūla ir paklausa yra tiesiogiai susijusios su ISBN, kuris identifikuoja konkrečią knygą, - tereikia nurodyti kiekį;

- \* naudojant ISBN lengviau kontroliuoti fondus;

- \* ISBN palengvina paiešką žinyuose, valstybinės bibliografijos leidiniuose, kataloguose, duomenų bazėse, taip pat paspartina leidinių katalogavimo procesą bei bibliografinių įrašų platinimą.

### 3.4. Katalogų "Parduodamos knygos" kūrimas

Prieš pradėdant rengti pirmąjį katalogo "Parduodamos knygos" leidimą, būtina numatyti visas jo kūrimo fazes.

Pirmiausia leidėjai, knygų prekybos organizacijos ir valstybinių bibliografijų sudarytojai turi sutarti, ar būtina įtraukti į katalogus jau išleistas knygas, kurios fiksuojamos valstybinės bibliografijos leidiniuose, ar to atsakyti. Taip pat būtina numatyti bendradarbiavimo formas leidžiant kitą katalogo leidimą. Naujasis leidimas papildomas ne tik naujais leidiniais, bet ir pakartotiniais bei papildytais leidimais, informacija apie kainų pakitimus, be to, išbraukiamos jau parduotos knygos. Esant išvystyti knygų rinkai, tokių pakeitimų gali būti labai daug.

Rengiamąjį katalogo leidimo fazę sudaro šie etapai:

- \* nacionalinės knygų prekybos tinklo, leidėjų, bibliotekų registravimas;

- \* kriterijų, pagal kuriuos leidiniai bus registruojami kataloge, nustatymas.

Prieš pradėdant leisti katalogus "Parduodamos knygos", būtina nuspręsti, kokia forma jie pasirodys, t.y., ar tik tradicine spausdinta, ar taip pat ir kompiuterine forma. Atsižvelgiant į rengėjų galimybes, pradiniu etapu patartina leisti katalogus tradicine knygos forma.

Lemiamas katalogo kūrimo faktorius bus platinimo būdas ir kaina. Siekiant katalogą platinti tarptautiniu mastu, labai svarbu jį išleisti kompiuterine forma.

Katalogo pradiniu rengimo etapu turi būti nustatytas jo išleidimo terminas ir numatytos lėšos.

### Leidimo trukmė

Daugelio šalių patirtis rodo, kad nuosekliai planuojant leidimo galimybes bei atrenkant vidutinį knygų kiekį, laikas nuo katalogo sudarymo ir paruošiamųjų darbų iki jo galutinio išleidimo bei pateikimo vartotojams yra apytiksliai 12-15 mėnesių.

Projekto įgyvendinimo stadijos yra šios:

- \* esminės strategijos nustatymas;
- \* atitinkamos programinės įrangos sukūrimas ir panaudojimas;
- \* duomenų lyginimas ir apdorojimas;
- \* katalogo kūrimas remiantis parengtais duomenimis;
- \* katalogo spausdinimas ir platinimas.

### Lėšos katalogo leidimui

Vakarų šalių patirtis rodo, kad katalogui sukurti reikalinga pinigų suma yra padengiama iš jame skelbiamų parduotų leidinių pelno. Tačiau tokia procedūra nėra lengvai pritaikoma Vidurio ir Rytų Europos šalyse. Pagrindinės kliūtys įgyvendinant katalogo rengimą ir išleidimą - egzistuojanti kainų ir grįžtamojo pelno problema bei nepalankios knygų prekybos sąlygos pereinamuoju laikotarpiu.

Todėl būtina apsvarstyti, ar finansinės išlaidos bus kompensuojamos iš vyriausybės fondų, ar jos turi būti numatytos nacionalinių bibliotekų biudžetuose. Galimybė sulaukti paramos iš užsienio taip pat neturėtų būti atmesta. Spausdinimo ir platinimo išlaidos gali būti padengtos iš pelno, gauto pardavus katalogą.

### Išvados

Katalogai "Parduodamos knygos" yra informacijos šaltinis pasaulinei knygų prekybai, tačiau jie nėra valstybinės bibliografijos pakaitalas. Abi informacijos priemonės egzistuoja lygiagrečiai.

Katalogams rengti ir leisti pritraukus profesionalius valstybinės bibliografijos sudarytojus, būtų didelė nauda abiem pusėms, tai garantuotų informacijos tikslumą bei sumažintų jos nuostolius, kurie kitais atvejais yra neišvengiami. Tačiau reikia įvertinti visus argumentus "už"

ir "prieš", kadangi abu informacijos šaltiniai atlieka skirtingas funkcijas, nors ir skirti toms pačioms vartotojų grupėms: katalogai "Parduodamos knygos" yra informacijos apie knygų rinką šaltinis ir padeda efektyviai funkcionuoti knygų prekybos ir paskirstymo sistemos. Valstybinės bibliografijos leidiniai skirti registruoti tam tikros šalies dokumentus ir kartu saugoti tautos kultūrinį palikimą.

Informacinės infrastruktūros tobulinimas reikalauja subalansuoti pasiūlą ir paklausą, plėsti knygų prekybos informacinį tinklą ir įtraukti į jį vartotojus. Geriausias būdas šiam tikslui pasiekti yra katalogai "Parduodamos knygos". Jų vartotojai yra leidėjai, knygų prekybos darbuotojai, bibliotekininkai ir kiti informacijos vartotojai, suinteresuoti naujausiais informacijos laimėjimais. Informacija apie galimas įsigyti knygas, taip pat pasikeitimas ja katalogų forma tampa daug lengvesnis tiek šalyje, tiek tarptautiniu mastu.

Šiandien informacijos rinka yra tarptautinė. Knygų prekyba ir bibliotekos turi apdoroti ne tik savo šalyje, bet ir visame pasaulyje leidžiamus leidinius. Informacija turi būti naujausia, prieinama tarptautiniu mastu, ypač didėjant leidinių skaičiui ir plečiantis rinkai.

Akivaizdu, kad katalogai "Parduodamos knygos" gali būti naudingi tiek spausdinta, tiek kompiuterine forma, nes jie padeda specialistams greitai ir lengvai identifikuoti reikalingus dokumentus ir juos įsigyti.

Katalogo "Parduodamos knygos" formą bei jo sukūrimą lemia visų knygų prekybos rinkoje dalyvaujančiųjų suinteresuotumas ir pastangos.

Iš anglų k. vertė L. Slavinskienė

UDK 015.001+017.4.001](44)

## Valstybinė ir komercinė bibliografija Prancūzijoje: dabartinė situacija

Claira VAYSSADE

Prancūzijos nacionalinė biblioteka, 2 rue Vivienne, F-75084 Paris Cedex 02, France

Pirmuosius duomenis apie privalomąjį egzempliorių galima rasti dar 1537 m. Pranciškaus I potvarkyje, o pirmoji valstybinė bibliografija Prancūzijoje "Bibliographie de l'Empire français" pasirodė kartu su imperatoriaus 1811 m. lapkričio 4 d. dekretu (išėjusiu po 1810 m. dekreto dėl privalomojo egzemplioriaus reorganizavimo). Ją leido Pagrindinė leidyklų direkcija (Direction Generale de la Librairie). Leidinyje buvo registruojamos knygos, grafikos darbai ir natos.

Nuo 1857 m. oficialioji bibliografija "Bibliographie de la France" buvo leidžiama remiantis informacija, gaunama iš Vidaus reikalų ministerijos Privalomojo egzemplioriaus departamento. Medžiaga buvo išdėstoma pagal autorius ir antraštes. Ji išspausdinta pirmojoje leidinio "Journal général de l'Imprimerie et de la Librairie" dalyje, kurią leido Leidyklų tinklas (Cercle de la Librairie).

Šį darbą nuo 1921 m. tęsė Nacionalinė biblioteka, papildžiusi įrašus nuorodomis apie dokumentą, ir 1936 m. išleidusi "Bibliographie de la France". 1938 m. biblioteka parengė klasifikavimo schemą, o 1963 m. priėmė Universaliąją dešimtainę klasifikaciją. Nuo 1973 m. yra naudojami ISBD. Einamoji bibliografija apie parduodamas knygas buvo kompiuterizuota 1973 m.

Tais pačiais metais valstybinė ir komercinė bibliografijos atsiskyrė. 1990 m. "Bibliographie générale de la France" tapo "Bibliographie nationale française", ir nuo to laiko ją leidžia Mérciau, o ne Cercle de la Librairie.

Prancūzijoje yra dvi pagrindinės bibliografijos:

- komercinė bibliografija, arba "Livres disponibles", leidžiama Leidyklų tinklo. Ją sudaro informacija apie parduodamus leidinius (370 000 pavadinimų 1995 m.), naujais papildymais (apie 30 000 pavadinimų per metus) ir atėityje pasirodysiantys leidiniai. Pastaruoju metu čia taip pat registruojami duomenys apie elektroninius dokumentus.

Šis leidinys yra svarbus praktiniam darbui, ypač reikalingas žmonėms, dirbantiems su leidiniais, prekybininkams, bibliotekininkams ir kt. Jame spausdinami trumpi bibliografiniai aprašai, reikalingi prekybai bei informacijai teikti. Juose nurodoma kaina, įsigijimo galimybės ir leidėjas. Dia-

loginė "Minitel" tarnyba (Electre) taip pat saugo bestselerių sąrašus ir kai kurių atrinktų knygų santraukas.

- "Bibliographie nationale française" leidžia Prancūzijos nacionalinė biblioteka. Bibliografija apima visus leidinius, gaunamus privalomojo egzemplioriaus pagrindu, leidžiamus, spausdinamus ir platinamus Prancūzijoje. Ji apima daug leidinių - komercinius ir nekomercinius, brošiūras, rinkinius, privačiai leidžiamas knygas. Per metus užfiksuojama apie 47 000 naujų pavadinimų, o nuo 1970 m. jau parengta beveik 1 000 000 įrašų. Taip pat registruojami oficialūs Prancūzijos leidiniai, serialiniai leidiniai. Be to, registruojamos visos fonogramos (per 10 000 pavadinimų per metus), videogramos ir garso bei vaizdo įrašai, kurie įvedami į duomenų bazę įvairiose laikmenose. Bibliografiniai įrašai yra išsamūs ir visiškai atitinka tarptautinius standartus bei pasikeitimo formatus. Tai yra paveldo tipo informacinė bibliografija, kuri ilgai turėtų atlikti patikimo šaltinio funkciją. Bibliografijoje yra autorizuoti failai (individualių autorių, kolektyvų bei dalykų), padedantys lengviau rasti leidinį ar giminingos temos dokumentą.

Abi bibliografijos - viena komercinė, o kita turinti aiškia kultūros paveldo išsaugojimo paskirtį, - papildo viena kitą tiek, kiek tai leidžia jų atliekamos funkcijos, ir egzistuoja viena šalia kitos bibliografinėje informacinėje rinkoje. Jos nekonkuruoja, todėl kai kurios viešosios bibliotekos mieliau užsisako Leidyklų tinklo leidžiamus CD-ROM'us, nes nori turėti informaciją apie komercinius leidinius, o kai kurios mokslinės institucijos, ieškodamos specializuotų publikacijų, naudoja "Bibliographie nationale française" CD-ROM'ais arba nusikopijuoja atrinktus įrašus į savo elektroninius katalogus.

Šie leidiniai pateikiami įvairiose laikmenose (spausdintose, CD-ROM'uose: mėnesinis leidinys "Electre Biblio", ketvirtiniai leidiniai "Livres disponibles" ir "Bibliographie nationale française". Pastarąją numatoma leisti kas du mėnesiai). Prancūzijos nacionalinė biblioteka gali naudoti dialoginę paiešką "Minitel" (Electre 36-17) arba "Internet". Abejose bibliografijose registruojami nekneginiai dokumentai.